

Nr 19

Utlåtande i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet i vissa fall försälja utmätt egendom efter anbudsförfarande.

Första lagutskottet har till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 357, av herr *Nihlfors*. I motionen hemställles, att »riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t anhålla, att utredningen för förberedande översyn av utsökningslagen erhåller uppdrag att snarast inkomma med förslag till sådan ändring av lagen att utmätt egendom skulle kunna försälas efter anbudsförfarande, när omständigheterna det påkallar, och icke alltid genom exekutiv auktion».

Beträffande de skäl motionären anför till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande rätt

Regler om utsökning återfinnes främst i *utsökningslagen*, vilken tillkom år 1877. Lagen har sedan dess i vissa delar varit föremål för genomgripande ändringar, men den är alltjämt i stora delar oförändrad. Den vanligaste utsökningsformen för utkrävande av betalningsanspråk är utmätning. Detta institut har reglerats ingående i *utsökningslagen*. Dess 4 kap., som har rubriken »utmätning», upptager föreskrifter rörande det första ledet i utmätningförfarandet, nämligen beslagtagande av gäldenärens egendom. I 5 kap. regleras försäljningen av utmätt egendom och 6 kap. avhandlar redovisning och fördelning av medel, som influtit till följd av utmätning.

Sedan utmätning skett av egendom, inriktas det fortsatta förfarandet på att erhålla medel till gäldande av sökandens fordran och utmätningkostnaden. Såvitt gäller fast egendom framgår av uttrycklig föreskrift i 80 §, att sådan egendom skall försälas. Beträffande lös egendom har någon allmän regel icke givits rörande sättet för dess realiserande. Det finns sålunda icke något stadgande om att försäljning av lös egendom skall äga rum. Å andra sidan är enligt *utsökningslagen* försäljning den regelmässiga metoden att realisera lös egendom. Sker utmätning av penningar ligger i sakens natur att någon försäljning icke sker. För sådan utmätt egendom, som utgöres av fordran i penningar, ges ett särskilt stadgande i 88 b § första stycket av innehåll att utmätningssmannen i regel skall anmoda den från

vilken fordringen skall utgå att erlægga betalning till utmätningsmannen. Sker ej sådan betalning frivilligt återstår dock icke annan möjlighet än att skrida till försäljning av fordringen. I samma paragrafs andra stycke stadgas beträffande utmäta fordringar och rättigheter, vilka såsom tvistiga är föremål för prövning, förbud att skrida till försäljning innan tvisten blivit slutligen avgjord, såvida icke gäldenären samtycker till försäljning eller borgenären ställer pant eller borgen för den skada som kan tillskyndas gäldenären genom försäljningen. Om eljest på grund av förhållande av tillfällig natur förekommer anledning att utmätt fordran eller rättighet skall säljas till uppenbart underpris, kan också uppskov med försäljningen få äga rum efter prövning av överexekutor.

En möjlighet att realisera på annat sätt än genom försäljning skulle kunna tänkas vara att utmätt egendom efter värdering överlåtes å borgenären. Sådant förfarande saknar emellertid stöd av lag och synes icke heller ha förekommit i praxis.

Försäljning av utmätt egendom skall enligt 89 § ske genom offentlig auktion. Auktion skall i allmänhet, såvitt gäller fast egendom, förrättas av överexekutor och eljest av utmätningsmannen. Angående platsen för auktion å lös egendom finnes ej någon bestämmelse i utsökningslagen. Utmättningsmannen har att bestämma auktionsställe. Enligt 10 § kungl. kungörelsen den 14 december 1917 om landsfiskals och stadsfogdes dagbok i utsökningmål samt angående vad vid utsökningslagens tillämpning i vissa andra fall skall iakttagas skall auktion å utmätt lös egendom i stad av utmätningsmannen hållas å stadens auktionskammare eller annat lämpligt ställe i staden. Avser försäljningen aktier, banklotter eller obligationer av annat slag än teaterobligationer, skall auktionen hållas å stadens börs, om sådan finnes, och, där fondbörs är inrättad, äga rum å sådan tid på dagen, att deltagarna i fondbörsen kan förväntas komma tillstädes. Finns i stad särskilt auktionsverk eller särskild av stadens handels- och sjöfartsnämnd antagen mäklare, må utmätningsmannen låta genom mäklarna försälja sådana värdepapper, som nyss sagts, och genom auktionsverket verkställa försäljning av annan lös egendom med visst undantag. När det gäller auktion å fast egendom äger gäldenären enligt 98 § utsökningslagen ett visst inflytande vid bestämmandet av platsen för auktionen.

I utsökningslagen upptages också regler om kungörande av auktion och om förfarandet vid denna.

Utsökningslagen upptager i 162, 163 och 165 §§ vissa maximitider, inom vilka utmätningsmannen ovillkorligen skall ha verkställt utmätning och försäljning av det utmäta. När det gäller lös egendom i allmänhet skall så ha skett inom två månader sedan landsfiskal och inom en månad sedan stadsfogde mottagit fullständiga handlingar. I fråga om fartyg och luftfartyg samt fast egendom gäller andra bestämmelser som föreskriver att

försäljning av sådan egendom ej får genom utmätningsmannens förvalande fördröjas utöver vissa angivna tider.

Historik m. m.

Ovan angivna regler, varigenom möjlighet öppnats att till förhindrande av att utmätt fordran eller rättighet skulle säljas till underpris ersätta en försäljning med indrivning av fordringen eller eljest i vart fall meddela uppskov med försäljningen, tillkom vid år 1937 vidtagna lagändringar. Upprinnelsen till reformen var att i anledning av en uppmärksamrad rättegång utsökningslagens föreskrifter om utmätning och försäljning av fordran blivit föremål för kritik. I svar å en vid 1929 års riksdag framställd interpellation i ämnet uttalade dåvarande chefen för justitiedepartementet, att bestämmelserna om utmätning av lös egendom och försäljning av utmätt sådan egendom — vilka i det stora hela syntes ha verkat tillfredsställande och icke givit anledning till berättigade klagomål — i ett par avseenden påkallade särskild uppmärksamhet. En revision av lagstiftningen i syfte att inskränka exekutiv försäljning av utmätta fordringar och rättigheter vore helt visst icke utan värde. Emellertid förutsatte en dylik revision en ganska genomgripande omgestaltning av vissa centrala delar av utsökningslagen.

I proposition nr 87 till 1937 års riksdag uttalade föredragande departementschefen bl. a. följande:

Vad angår realisationsförfarandet anfördes redan vid utsökningslagens tillkomst betänkligheter mot exekutiv försäljning av fordringar och rättigheter. Vissa överexekutorer ha ock givit uttryck åt den uppfattningen att sådan försäljning åtminstone i regel medför förlust för sakägare. Även om detta får anses innebära en överdrift, torde det dock vara obestridligt att en betydande risk ofta föreligger på grund av försäljningsobjektets mindre begärliga beskaffenhet. Med hänsyn härtill har ock förordats att i fråga om fordringar och rättigheter helt eller delvis ersätta den exekutiva försäljningen — för närvarande det enda realisationssätt som omnämnas i utsökningslagen — med ett indrivningsförfarande, vilket skulle antingen omhändrivas av utmätningsmannen eller ock, efter utländskt mönster, anförtras åt en särskilt tillsatt kurator eller syssloman eller åt utmätnings sökanden själv. Såsom tidigare framhållits kräver emellertid införandet av en dylik ny ordning en genomgripande omarbetning av vissa centrala delar av utsökningslagen, ett steg som knappast kan anses tillräckligt motiverat av den nu föreliggande frågans praktiska betydelse. Övervägande skäl synas tala för att i första hand söka avhjälpa de anmärkta olägenheterna genom åtgärder av mera begränsad räckvidd inom ramen av vårt gällande exekutionssystem.

På hemställan av första lagutskottet i anledning av väckta motioner (I:187 och II:315) anhöll 1945 års riksdag hos Kungl. Maj:t om revision av utsökningslagen och i samband därmed stående lagstiftning. I remissyttranden över motionerna, vari bl. a. gjordes gällande att utmätningsförfar-

randet i dess helhet vore omodernt och föga effektivt, framfördes från några håll tanken på ett differentierat förfarande vid försäljning av utmätt egendom, t. ex. så att möjlighet skulle öppnas till försäljning under hand. I sitt utlåtande (nr 39) tog utskottet icke ställning till de skilda reformfrågor, som förts på tal i remissyttrandena, utan förordade en allmän revision av hela utsökningsrätten.

Reformarbete avseende utsökningsrättens område har nu inletts genom att chefen för justitiedepartementet enligt bemyndigande den 20 september 1957 tillkallat en utredningsman för att företaga en förberedande översyn av utsökningslagen och därmed sammanhängande lagstiftning. Avsikten är att arbetet med utsökningsrättens reformering skall anförtros lagberedningen, sedan denna slutfört sitt sedan länge pågående arbete med en ny jordabalk. I direktiven till utredningsmannen uttalas att i den mån det under arbetets gång visar sig, att vissa spörsmål är av sådan beskaffenhet att de tränger till omedelbar lösning, dessa frågor bör göras till föremål för separat behandling och förslag till erforderliga lagändringar utarbetas och framläggas.

Remissyttrandena

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från *hovrätten för Västra Sverige*. *Därjämte har Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Landsorganisationen* beretts tillfälle avgiva yttrande.

Remissinstanserna intar i allmänhet en positiv inställning till motionärens reformkrav men de flesta anser icke att frågan är så angelägen att den bör föranleda separatbehandling.

Hovrätten, som ställer sig tveksam till införande av den i motionen föreslagna anordningen, anför:

Det torde vara en given sak, att i vissa fall utmätt gods auktioneras bort till pris långt under dess verkliga värde, något som ju är förhållandet även vid frivilliga auktioner. Huruvida förhållandet härutinnan skulle kunna bli bättre genom ett anbudsförfarande, och om detta anbudsförfarande i så fall skall gå före eller komma efter en offentlig auktion eller ersätta en sådan, är tveksamt. Med ett anbudsförfarande i stället för auktion torde följa vissa risker för missbruk.

Behovet av en ändring av nuvarande regler i de avseenden motionären åsyftar torde enligt hovrättens mening icke vara större än att med en lagstiftning lämpligen kan anstå i avbidan på en allsidig utredning rörande utsökningsrätten. Hovrätten anser sig därför icke böra tillstyrka, att den av motionären väckta frågan göres till föremål för separat behandling av utredningsmannen för förberedande översyn av utsökningslagen.

Landsorganisationen anmärker på att motionen icke innehåller någonting rörande utformningen av ett anbudsförfarande och uttalar vidare att beträffande tillämpningsförutsättningarna för sådant förfarande säges endast

i motionen att detta bör kunna användas »när omständigheterna det påkallar», tydligen enligt utmätningmannens fria bedömande. Efter att ha erinrat om den nyligen tillsatta utredningen anför LO vidare:

Motionärens förslag om särskild utredning måste alltså vara föranlett av hans uppfattning att man beträffande formen för utmätt egendoms försäljning hade att göra med en så angelägen fråga att man för dess lösning icke kunde avbida resultatet av den allmänna översynen av utsökningslagen. LO kan för sin del inte bedöma om frågan är av sådan angelägenhetsgrad men skulle knappast tro att så är fallet. Reglerna om försäljningsformen torde för övrigt i så många avseenden sammanhånga med och återverka på lagbestämmelserna i övrigt att frågans lösning synes böra ske först i samband med en allmän lagrevision.

Svenska sparbanksföreningen anför:

Det torde ej kunna bestridas, att utmätt egendom mången gång till förfång för såväl borgenär som gäldenär auktioneras bort till pris under det åsatta försäljningsvärdet.

Enligt Sparbanksföreningens mening synes den av motionären uppmärksammade frågan lämpligen kunna överlämnas till övervägande av den utredning, som för närvarande verkställer en förberedande översyn av utsökningslagen m. m., och föreningen tillstyrker därför bifall till motionärens hemställan.

Svenska bankföreningen anför:

Stadgandet i 89 § utsökningslagen att försäljning av utmätt egendom skall ske genom offentlig auktion torde ha tillkommit i syfte att minska risken för att egendomen bortslumpas till underpris. Det har motsvarighet på åtskilliga andra håll i lagstiftningen, t. ex. 73 § konkurslagen, 34 § köplagen och en rad olika författningar vari förverkande av egendom stadgas såsom påföljd för brott. Möjligt är att, såsom motionären gör gällande, en försäljning under hand numera i många fall skulle ge bättre resultat än ett auktionsförfarande. Å andra sidan måste beaktas, att ett medgivande till underhandsförsäljning kan ge upphov till missbruk eller åtminstone framkalla misstankar om att obehöriga hänsyn fått spela in vid försäljningen. Härom hänvisar bankföreningen till JO:s ämbetsberättelse till 1945 års riksdag s. 191 ff. För att underhandsförsäljning skall kunna godtagas torde därför böra krävas att den föregåtts av ett anbuds-förfarande av offentlig karaktär, t. ex. annonsering i pressen, samt att inkomna anbud avfattats i skrift och bevarats. Beträffande egendom av högre värde skulle ett sådant förfarings-sätt måhända vara ändamålsenligt, men för andra fall, såsom då fråga är om bohag eller därmed jämförligt lösöre, ifrågasätter bankföreningen, om det verkligen skulle ge bättre resultat än en auktion. Med hänsyn härtill möter det vissa betänkligheter att överlämna åt utmätningmannens fria val, huruvida i det särskilda fallet anbuds- eller auktionsförfarande skall komma till användning. Att i författningstext ge direktiv i sådant avseende är å andra sidan förenat med avsevärda svårigheter.

Då den av motionären väckta frågan sålunda ej torde kunna lösas utan ganska omfattande utredningsarbete och utgången kan få betydelse även på andra rättsområden, kan bankföreningen icke tillstyrka förslaget att förvarande ämne skulle utbrytas till särskild behandling utan avvaktan på den förestående allmänna revisionen av utsökningsrätten i dess helhet.

Utskottet

Då försäljning av utmätt egendom skall ske anvisas enligt gällande utsökningsrätt icke någon annan ordning än försäljning å offentlig auktion.

I förevarande motion göres gällande att det nuvarande systemet för försäljning visat sig leda till orimliga konsekvenser, i det att det ofta skulle inträffa att utmätt egendom till men för såväl borgenär som gäldenär säljes till priser, som väsentligt understiger egendomens värde. Enligt motionärens mening borde en sådan ordning införas att det blir möjligt att, i stället för genom auktionsförfarande, sälja dylik egendom under hand efter det anbud infordrats. Härigenom skulle säkerligen — uttalar motionären — i många fall kunna erhållas ett högre pris än vad en auktion kan ge som resultat. På dessa skäl önskar motionären att förevarande spörsmål underkastas utredning och att förslag snarast framlägges till sådan lagändring att egendom av här avsett slag skall kunna, när omständigheterna det påkallar, försäljas efter anbudsförfarande.

De av motionären anförda synpunkterna synes beaktansvärda och skäl kan finnas som talar för att till övervägande upptages frågan, huruvida vid sidan av försäljning å auktion bör införas möjlighet att använda andra försäljningsmetoder. Vid undersökning av detta spörsmål uppkommer ett flertal måhända svårlösta frågor, bl. a. den huruvida ett tilltänkt friare förfarande skall kunna omgärdas med garantier mot missbruk.

Den förevarande frågan torde komma att bli föremål för undersökning i samband med den revision av utsökningslagstiftningen, som nyligen inlemts. I direktiven till den utredningsman, som erhållit uppdrag att företaga en förberedande översyn av utsökningslagen och därmed sammanhängande lagstiftning, uttalas att i den mån det under arbetets gång visar sig, att vissa spörsmål är av sådan beskaffenhet att de tränger till omedelbar lösning, dessa frågor bör göras till föremål för separat behandling och förslag till erforderliga lagändringar utarbetas och framläggas. Det är motionärens mening att den tillsatta utredningen skulle erhålla särskilt uppdrag att separatbehandla det i motionen väckta spörsmålet.

Det är uppenbart att åtskilliga frågor på utsökningsrättens vittomfattande område kan vara av den angelägenhetsgrad, att det är motiverat att snarast möjligt föra fram dem till särskild lösning. Att avgöra vilka frågor som är av denna art ävensom vilken eller vilka av dessa frågor som bör tillerkännas prioritet förutsätter emellertid en överblick över ifrågavarande rättsområde, som icke gärna kan vinnas annat än efter en systematisk genomgång och kartläggning av detsamma. Utskottet finner sig icke kunna göra några uttalanden i detta hänseende. Inom remissinstanserna synes den meningen vara förhärskande, att den genom motionen väckta frågan icke är av den angelägenhetsgrad att dess lösning icke kan anstå i avvaktan å det stora reformarbetet. Även om en skyndsam lösning skulle fordras —

vilket utskottet finner svårbedömt — anser utskottet det icke lämpligt att från riksdagens sida för närvarande, innan det påbörjade reformarbetet på utsökningsrättens område hunnit resultera i en kartläggning av problemen, göres uttalanden om vilka frågor som bör behandlas med förtursrätt.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II:357, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 mars 1958

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Lindblom, Per Olofsson, Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, herr Birke, fru Gärde Widemar och herr Erik Svedberg;

från andra kammaren: herrar Hedqvist, Gezelius, fru Johansson, herrar Gustafsson i Borås, Onsjö, Fröding, Jacobsson i Sala och Keijer.